

Nieuwsbrief leren

leren en studeren thuis en op school

nummer 27

november 2004

Lieven Coppens

Wil je deze nieuwsbrief ook ontvangen? Dat kan. Stuur een email naar nieuwsbrief.leren@skynet.be met daarin jouw emailadres en de vermelding "nieuwsbrief leren". Let wel: deze nieuwsbrief wordt enkel per email verstuurd!

Om de nieuwsbrief te kunnen lezen heb je enkel de gratis Adobe Reader nodig, die je kunt downloaden op het volgende webadres: <http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep2.html>.

Woord vooraf

Deze nieuwsbrief verschijnt in een veel grotere oplage dan normaal. De vermelding in de nieuwsbrief en op de website van Let Op (www.letop.be) heeft er voor gezorgd dat mijn verzendlijst vergroot is met 100 inschrijvingen. Ik wens dan ook Els Van Doorslaer, coördinator van Die-'s-lekti-kus/letop hiervoor van harte te danken.

Voor het eerst wordt deze nieuwsbrief ook verstuurd naar Nederland. Een feit waar ik best wel trots op ben. Na het verschijnen van nummer 26 ontving ik van een aantal lezers een positieve reactie. Dit alles doet deugd en is zeer motiverend. Mijn dank daarvoor.

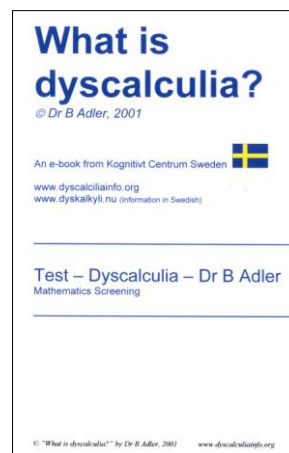
Zoals altijd blijven alle mogelijke reacties welkom op nieuwsbrief.leren@skynet.be!

Lieven

Gratis elektronisch boek over dyscalculie

Op het internet vond ik een interessant en gratis elektronisch boek over dyscalculie. Dit boek is geschreven door een zekere Björn Adler en is te verkrijgen via de website www.dyscalculiainfo.org. Het volstaat om de volgende gegevens door te mailen om het boek als een pdf-file gemaild te krijgen:

- + naam,
- + beroep,
- + land,
- + email-adres.

Het boek telt 94 bladzijden en behandelt de volgende thema's:

- + de ontwikkeling van de rekenvaardigheid;
- + het herkennen van dyscalculie en andere rekenproblemen:
 - pedagogisch-didactische tekens die wijzen op dyscalculie;
 - tekens uit het dagdagelijkse leven die kunnen wijzen op dyscalculie;
 - denken en wiskunde;
 - emoties en wiskunde;
 - het onderzoek naar de aanwezigheid van dyscalculie:
 - o het neuropedagogische onderzoek;

- het neuropsychologische onderzoek;
- het neuropediatrie onderzoek;
- de diagnose;
- de behandeling.

Het boek is helaas zo gecondenseerd geschreven dat het zich hier moeilijk laat samenvatten. Vooral het deel rond het onderzoek naar dyscalculie lijkt me zeer relevant binnen het kader van een multidisciplinaire werking binnen de verschillende centra die bezig zijn rond leerproblemen.

Volgens mij reden genoeg om het boek massaal aan te vragen¹!

Mijn bijzonder brein

Op de website www.mijnbijzonderbrein.be lanceert de Koning Boudewijnstichting een project om in de maatschappij tot een dialoog te komen over de vooruitgang in de neurowetenschappen. Ik citeer:

De vooruitgang in de neurowetenschappen en de toegenomen kennis over ons brein leiden ongetwijfeld tot betere behandelingen voor tal van neurologische en psychische aandoeningen.

Maar we merken ook dat deze toenemende kennis ons voor steeds meer vragen en keuzes plaatst. Hoe behandelen we het best een depressie? Met pillen of met praten? Of met beiden? Als ik mijn ADHD-kind een neurostimulerend geneesmiddel geef, droeger ik het dan? Hoe gaan we in de toekomst om met een vergrijzende bevolking die gebukt gaat onder Alzheimer? Zitten er nieuwe medicijnen in de pijplijn? Zullen we deze geneesmiddelen ook niet gebruiken om het 'normale' geheugen te verbeteren? Of om ons aandachtiger, slimmer of meer creatief te maken? En wat te denken van een elektrode in mijn hoofd om Parkinson of epilepsie te behandelen? Of van een scanner die mijn gedachten kan lezen? Hoe kunnen we weten wat echt mogelijk is, nu en morgen? Wat mogen we verwachten, hopen ... of vrezen? Wie kan beslissen wat geschikt is voor ons? Welke risico's en mogelijkheden biedt deze vooruitgang?

Iedereen die daarrond een dialoog wil organiseren, kan zijn project indienen bij de stichting en daar eventueel financiële ondersteuning voor krijgen. Maar daar gaat het in deze nieuwsbrief niet om. Waar het wel om gaat is de brochure die de stichting heeft laten samenstellen om deze dialogen te kunnen voorbereiden. In deze brochure komen de volgende thema's aan bod:

- + neuroplasticiteit,
- + adhd,
- + leerproblemen,
- + Alzheimer, geheugen,
- + hersenscan, privacy,
- + depressie,
- + Parkinson, neurochirurgie,
- + stress, mentale coaching,
- + schizofrenie, brein en geest,
- + robot en cyborg,
- + geweld en agressiviteit,

¹ Aanvragen door de gevraagde gegevens te mailen naar: kognitvt.centrum@telia.com.

- + coma, leven en dood,
- + abc van mijn bijzonder brein.

Een aantal van deze thema's zijn zeker binnen het onderwijs actueel. Wie een kort en zeer toegankelijk overzicht wil hebben over wat de neurowetenschappen over deze thema's te zeggen hebben, moet deze brochure zeker doornemen. Ze kan gratis gedownload worden op het volgende webadres: www.mijnbijzonderbrein.be/docs/mijn_bijzonder_brein.pdf (mijn_bijzonder_brein.pdf) of ook via email aangevraagd worden: publi@kbs-frb.be. Wie ze telefonisch wil aanvragen belt op het nummer +32 70 233 065.

Gelezen: Mijn kind is onhandig¹

In dit boek zijn er zes grote delen. In het eerste deel, veruit het meest uitgebreide deel trouwens, wordt er ingegaan op de volgende thema's:

- + wat is handigheid en de ontwikkeling ervan;
- + visuomotoriek;
- + leren visueel waarnemen (het zien);
- + de fijne motoriek van pols, vingers en duim sturen (het doen);
- + de visuomotorische vaardigheden: kijken, denken en doen;
- + het organiseren van een visuomotorische taak;
- + hoe kan ik zien wat het probleem is?

Deze thema's worden stuk voor stuk zeer goed en met concrete voorbeelden uitgewerkt. Aan de hand van concrete opdrachten wordt het belang van de beschreven functies toegelicht. Alleen al dit deel maakt het boek de moeite waard.

In het tweede deel wordt er beschreven welke problemen er zich kunnen voordoen. In het derde deel wordt de link tussen visuomotoriek en leer- en ontwikkelingsproblemen uitgediept. Het vierde deel legt uit hoe er op een zinvolle manier rond visuomotoriek kan geoefend worden. In het vijfde deel wordt er kort iets gezegd over de professionele hulp. Het zesde deel bestaat uit een aantal materiaalkaarten en werkbladen voor het oefenen van bepaalde aspecten van de visuomotoriek.

Een handig boek om iets meer te weten te komen over onhandigheid!

Tussendoor

*Het grootste gevaar
voor de meesten van ons
is niet dat ons doel te hoog is
en we het daardoor niet zullen halen,
maar dat het te laag is
en we het halen*

Michelangelo

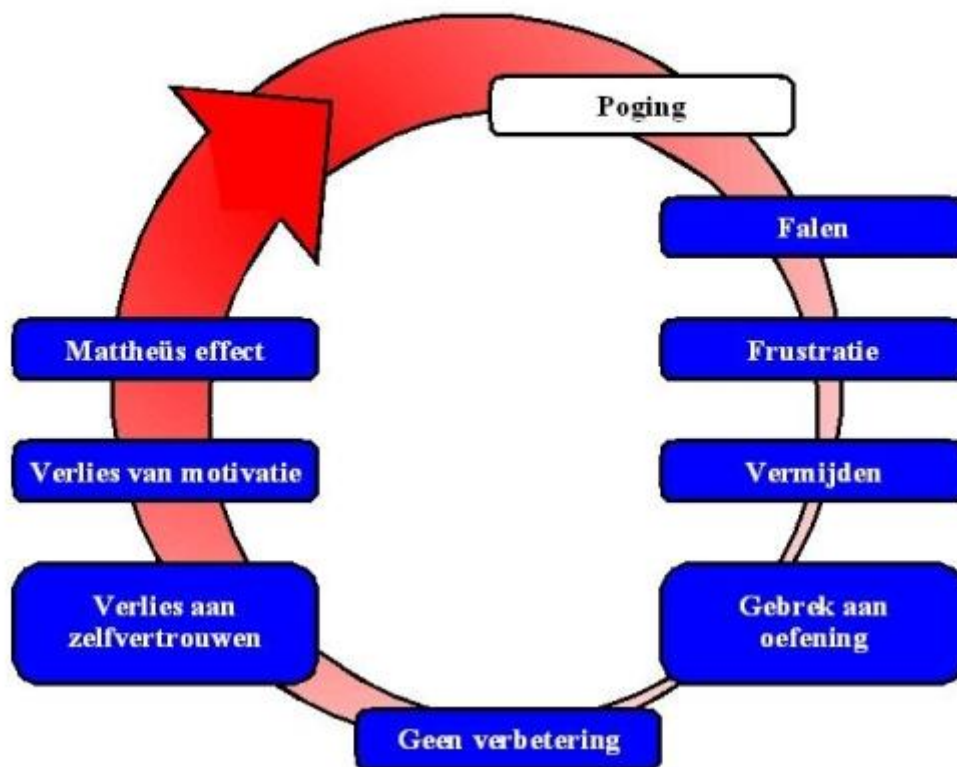
¹ PEERLINGS W., Mijn kind is onhandig. Omgaan met visuomotorische problemen. Lannoo, Tielt, 2004, 256 pp., ISBN 90-209-5725-2.

Preventie van leesproblemen

In een boekje geschreven door Kees Vernooy¹ las ik een zeer interessant hoofdstuk over de preventie van leesproblemen. Uitgangspunt is dat een vroegtijdige onderkenning en behandeling van problemen die tot leesproblemen kunnen leiden, effectiever is dan laat signaleren en reageren:

De meest effectieve interventies zijn de vroeg in het leven van het kind plaatsvindende interventies. De dan nog minder grote achterstanden of minder grote problemen bieden een betere kans voor succesvolle behandeling. LD Online² stelt zelfs dat het een recht van kinderen is dat hun problemen vroegtijdig gesignaleerd worden, zodat ze niet in een cyclus van falen en frustratie terechtkomen.³

Faalcyclus

Kinderen die grote problemen met het lezen hebben, lopen een verhoogd risico om in een cyclus van falen terecht te komen. Wanneer hun pogingen steeds opnieuw tot falen leiden, raken ze gefrustreerd en gaan ze lezen vermijden. Dit vermijdingsgedrag leidt er toe dat ze onvoldoende oefenen waardoor er geen verbetering optreedt. Het uitblijven van verbetering heeft als gevolg dat ze hun zelfvertrouwen kwijt raken en hun motivatie verliezen (zie figuur). Het gevoel van falen zou dan leiden tot het welbekende Mattheüseffect, waarbij de goede lezers alleen maar beter worden en de zwakkere lezers alleen maar zwakker.

In dit boekje haalt Vernooy ook nog andere argumenten aan die het belang van een vroegtijdige onderkenning van leesproblemen onderstrepen:

¹ VERNOOY K., Alle kinderen vlot leren lezen. Alle kinderen vlot leren lezen is elk kind vlot leren lezen! CPS, Amersfoort, 2004, 84 pp., ISBN 90 6508 516 5.

² www.ldonline.org

³ VERNOOY K., Alle kinderen vlot leren lezen. Alle kinderen vlot leren lezen is elk kind vlot leren lezen! CPS, Amersfoort, 2004, pp.13, ISBN 90 6508 516 5.

- + uit Angelsaksisch onderzoek blijkt dat tussen 8 en 12 jaar ongeveer de helft van de kinderen met taalproblemen ook gedragsproblemen heeft, terwijl in onderzoeken van kinderen tussen 2 en 6 jaar niet meer gedragsproblemen worden gevonden in de norm- of de controlegroep. Dit wijst er op dat kinderen met taal- of leesproblemen een verhoogd risico lopen om gedragsproblemen te krijgen;
- + de gevolgen van niet kunnen lezen zijn ingrijpend. Kinderen met leesproblemen functioneren moeilijker op school en in de samenleving. Leesproblemen zijn dan ook een maatschappelijk probleem omdat ze de mogelijkheden van het individu ernstig hypothekeren;
- + onderzoek naar de effectiviteit van remedial teaching, het bijzonder onderwijs en het verlenen van de aanwezigheid van het kind in de kleuterschool toont aan dat deze maatregelen meestal geen positief effect hebben op de latere leesontwikkeling. Volgens Vernooy is er zelfs in toenemende mate bewijs dat kinderen door die interventies juist nog meer achterstand oplopen;
- + kinderen moeten rond hun negende jaar goed kunnen lezen. Hiervoor zijn er een aantal belangrijke redenen:
 - slechts 24% van de zwakke lezers wordt na het derde leerjaar toch nog een betere lezer;
 - kinderen van negen jaar of ouder hebben minimaal twee keer zoveel tijd nodig om toch nog een goede lezer te worden;
 - rond het negende jaar verschuift de nadruk van lezen om te lezen naar lezen om te leren. Het onderwijs in de verschillende kennisgebieden wordt dan veel belangrijker;
- + veel onderzoek laat zien dat de meeste kinderen met leesproblemen vrij laat – einde eerste, begin tweede leerjaar – gesignaleerd worden. Hierdoor wordt de behandeling veel moeilijker omdat oudere kinderen vaak al bepaalde gedragingen en praktijken ontwikkeld hebben die niet altijd zo eenvoudig weer af te bouwen of bij te sturen zijn;
- + laat signaleren van leesproblemen zorgt vaak voor andere ernstige problemen voor het kind:
 - de kloof met de overige lezers is vergroot;
 - te laat signaleren leidt tot langdurig remediëren, dat moeizaam verloopt en vaak weinig succes heeft;
 - te laat signaleren leidt tot aantasting van het zelfvertrouwen en de motivatie;
 - er kan bij zwakke lezers een weerstand tegen het lezen ontstaan, wat dan op zijn beurt het remediëren weer negatief kan beïnvloeden.

Hoe kan die preventie nu concreet vorm krijgen? In zijn boekje geeft Vernooy de volgende belangrijke suggesties¹:

- + preventie in de voorschoolse periode:
 - veel en goede geletterde ervaringen geven aan de kinderen onder de vorm van interactief voorlezen: hierdoor wordt de taal en de woordenschat ontwikkeld, maar ook het begrijpend luisteren;
 - + preventie in de kleuterklassen:
 - stimuleren van de mondelinge taalvaardigheid en uitbreiding van de woordenschat;
 - praten over boeken;
 - aandacht voor de klankstructuur van woorden (fonemisch bewustzijn);
 - ontwikkelen van kennis over de geschreven taal;
 - herkennen en kunnen noemen van letters van het alfabet;
 - vertrouwd raken met de basisdoelen en de mechanismen van lezen;
- Daarnaast is het in de kleuterklassen van belang aandacht te hebben voor de volgende signalen die er op wijzen dat kinderen taalproblemen hebben die tot latere leesproblemen kunnen leiden. Taalproblemen die dan ook best krachtdadig worden aangepakt:

¹ VERNOOY K., Alle kinderen vlot leren lezen. Alle kinderen vlot leren lezen is elk kind vlot leren lezen! CPS, Amersfoort, 2004, pp. 27-40, ISBN 90 6508 516 5.

- trage ontwikkeling van het spreken;
- moeite met het leren van nieuwe woorden of het benoemen van gekende zaken;
- moeilijk verstaanbaar spreken;
- het kind begrijpt aanwijzingen of vragen niet;
- het kind kan moeilijk aangeven wat het wil of nodig heeft;
- het kind heeft het moeilijk met het volgen van eenvoudige aanwijzingen;

Vanuit de preventie van leesproblemen is het ook goed het fonemisch bewustzijn bij risicokleuters te stimuleren. De volgende aspecten hebben volgens onderzoek immers een gunstig effect op het leren lezen en spellen:

- rijmen;
- activiteiten in verband met auditieve discriminatie;
- klanken tot woorden samenvoegen;
- machten van woorden;
- isoleren van klanken in woorden;
- tellen van fonemen;
- gesproken woorden in klanken verdelen;
- klanken in woorden onderscheiden;

+ preventie in het eerste leerjaar:

- maak gebruik van een goede methode voor leren lezen die effectief is voor alle leerlingen en waarmee aan het einde van het eerste leerjaar een leesniveau van AVI 3 of 4 kan bereikt worden;
- het streefdoel is dat alle leerlingen op het einde van het eerste leerjaar minstens teksten van AVI 2 vlot kunnen lezen, omdat dit leesniveau noodzakelijk is om in voldoende mate te kunnen profiteren van het onderwijs van het tweede leerjaar;
- stimuleer in de eerste helft van het eerste leerjaar het begrijpend luisteren en de woordenschatontwikkeling door interactief voorlezen;
- grijp vroegtijdig in bij kinderen waar bij het leren lezen moeilijk lijkt te verlopen;
- stel aan het einde van de derdekleuter klas of aan het begin van het eerste leerjaar vast welke kinderen extra aandacht bij het leren lezen nodig hebben;
- behandel de volledige methode voor leren lezen en volg de handleiding op de voet: verkorten van de methode of het niet volgen van de handleiding leidt tot zwakkere leesresultaten;
- blijf aandacht hebben voor het leesbegrip en de woordenschat;

+ preventie in het tweede en derde leerjaar:

- de nadruk ligt hier op het vlot leren lezen als voorwaarde voor het begrijpend lezen. Vlot leren lezen staat gelijk aan:
 - o nauwkeurig lezen;
 - o automatisch lezen;
 - o lezen met een goede expressie;
 - o snel lezen zonder woordherkenningsproblemen, waardoor alle aandacht kan gaan naar het begrijpen van de tekst;
- effectieve instructie met betrekking tot vlot lezen is gebaseerd op:
 - o expliciete uitleg, demonstreren en voordoen;
 - o begeleide inoefening;
 - o ondersteuning bij het toepassen;
 - o kans geven tot het herhaald lezen van teksten;
 - o bereiken van concrete resultaten.

Voor nog meer informatie verwijst ik graag naar het boekje, waarin nog een zeer goed hoofdstuk te lezen is rond preventie en dyslexie.